

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ПЕРЕВОЗНЮК ВІКТОРІЯ ВАДИМІВНА

УДК 378.041-047.22:811.111](410)

**РОЗВИТОК САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ
БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ**

13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Кременчуцькому національному університеті імені Михайла Остроградського Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Дернова Майя Григорівна,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського,
доцент кафедри автоматизації та інформаційних систем.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Костікова Ілона Іванівна,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди,
завідувачка кафедри теорії і практики англійської мови;

кандидат педагогічних наук, доцент
Черньонков Ярослав Олександрович,
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
заступник декана з навчально-методичної роботи
факультету філології та журналістики.

Захист відбудеться «26» листопада 2020 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.053.04 у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди за адресою: вул. Алчевських, 29, ауд. 216, м. Харків, 61002.

Із дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди за адресою: вул. Валентинівська, 2, ауд. 215-В, м. Харків, 61168.

Автореферат розісланий «24» жовтня 2020 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. П. Ткаченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність теми дослідження. Глобалізаційні й інтеграційні процеси, докорінні зміни у структурі ринку праці, прискорений прогрес технологій вимагають удосконалення системи педагогічної освіти України, підготовки учительських кадрів нової генерації на засадах компетентнісного підходу.

Низкою нормативно-правових документів (Закони України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020), Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (2016), «Концепція розвитку педагогічної освіти» (2018), Проект професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів ЗЗСО», «Вчитель ЗЗСО») з-поміж інших вимог задекларовано суспільну потребу в підготовці педагогічних працівників, здатних до навчання впродовж життя, особистісного і професійного самоствердження й самореалізації, у забезпеченні належних умов і ресурсів для їхнього професійного розвитку із урахуванням власних потреб і напрямів реалізації державної освітньої політики.

Розв'язати поставлені завдання можливо за умови організації закладами педагогічної освіти вже на етапі фахової підготовки майбутніх учителів цілеспрямованої роботи з розвитку самоосвітньої компетентності як цінності, що сприятиме усвідомленій реалізації здобувачами самостійної навчальної діяльності, зміцненню потреби в пізнанні, саморозвитку, самовдосконаленні, формуванню творчої індивідуальності й розширенню професійних можливостей. Самоосвітня компетентність у розрізі зазначеного виступає системотвірною, забезпечуючи формування інших професійно важливих компетентностей майбутніх учителів.

У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема розвитку самоосвітньої компетентності здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 – Середня освіта та предметною спеціалізацією «Мова та література англійська», що обумовлено впровадженням концепції «autonomous learning» (самокероване навчання) в сучасний загальноєвропейський стандарт мовної освіти як обов'язкової мети й невід'ємного компоненту оволодіння англійською мовою як рідною та іноземною.

Для наукового розв'язання визначеної проблеми винятково важливим є урахування концептуальних засад і практики розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови у процесі базової підготовки у ЗВО Великої Британії як однієї з провідних і високорозвинених країн світу з високими якісними показниками в галузі освіти, широким визнанням світовою спільнотою теоретичних ідей учених британської школи мовної освіти й накопиченим досвідом підготовки майбутніх учителів до кар'єрного зростання й навчання впродовж життя. Урахування специфіки освітніх систем Англії, Уельсу, Шотландії дозволить узагальнити чинні підходи й напрацювання Великої Британії в напрямі розв'язання окресленої проблеми загалом.

Аналіз ступеня наукової розробки проблеми засвідчив, що питання розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови належать до актуальних проблем сучасних наукових досліджень і розглядаються

як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями в таких аспектах:

- теоретико-методологічні засади самоосвітньої діяльності (Н. Воропай, Н. Довмантович, М. Доуні, М. Коган, О. Малихін, Дж. Роджерс, С. Роджерс, М. Солдатенко, Х. Стіль, Х. Тімперлі та ін.);
- шляхи формування готовності майбутніх учителів до самоосвітньої діяльності (А. Джонс, Д. Гарднер, Д. Ємельянова, В. Іщенко, П. Кенді, Б. Кларк, А. Левченко, О. Саєнко, Л. Себало, Н. Сидорчук, В. Ушмарова, С. Хігінс, І. Хижняк);
- суть самоосвітньої компетентності в розрізі професійних вимог до фахівця (Б. Авалос, Р. Болам, Н. Бухлова, О. Герасимова, С. Граді, М. Дадс, Х. Дей, Дж. Елліот, О. Кисельова, Ю. Прищупа, С. Сисоєва, О. Щолок та ін.);
- методи, прийоми, засоби формування самоосвітньої компетентності учителів-філологів у процесі фахової підготовки (Л. Вьюшкова, А. Громцева, М. Касьяненко, О. Керекеша, О. Копил, І. Костікова, Т. Маслова, Н. Попович, А. Трофименко, Н. Чернігівська, Я. Черньонков) й розвитку кар'єри (С. Дей, Т. Гансер, Д. Кохен, А. Ліберман, Г. Наливайко, О. Саєнко, Д. Спарк та ін.).

Цінними для нашого дослідження є дисертації, монографії, наукові статті вітчизняних учених, у яких представлено досвід фахової підготовки майбутніх учителів, зокрема учителів мов, у Великій Британії (Н. Авшенюк, Ю. Алфьоров, В. Базуріна, Т. Гарбуза, І. Задорожна, Ю. Кіщенко, І. Козаченко, О. Кузнецова, О. Леонтєва, Ю. Новікова, С. Никитюк, І. Палагута, О. Палеха, А. Парінова, Н. Плечко, Л. Пуховська, Д. Сабірова, А. Соколова, Л. Стрельченко, Н. Федорова, Н. Яцишин та ін.).

Однак, попри наявність різнопланових і досить ґрунтовних досліджень, проблема розвитку самоосвітньої компетентності у процесі базової підготовки майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії, не стала предметом окремого дослідження.

Доцільність наукового осмислення окресленої проблеми посилюється необхідністю усунення низки виявлених *суперечностей*, що об'єктивно наявні в освітній практиці України, а саме:

- між утвердженням нової філософії освіти, що ґрунтується на засадах компетентнісного підходу, і домінуванням у суспільній свідомості знанневої парадигми навчання;
- між соціальним запитом суспільства на підготовку вчителів, зокрема англійської мови, здатних до професійного розвитку й навчання впродовж життя, і недостатньою обґрунтованістю теоретико-методичних основ проєктування й реалізації цього процесу в закладах педагогічної освіти України у процесі фахової підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня;
- інтеграцією України у світовий і європейський освітній простір, реалізацією провідних положень Концепції мовної освіти, зокрема «autonomous learning» (самокероване навчання), і недостатнім урахуванням педагогічно цінних надбань країн Західної Європи, зокрема Великої Британії, в аспекті розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови у процесі фахової підготовки.

Отже, актуальність означеної проблеми, недостатній рівень її теоретичної та практичної розробленості, об'єктивна необхідність усунення виявлених

суперечностей зумовили вибір теми дослідження **«Розвиток самоосвітньої компетентності у процесі базової підготовки майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри психології, педагогіки та філософії Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського «Психолого-педагогічні засади реформування організації та змісту діяльності вищої школи в Україні (теоретико-методологічний аспект)» (РК № 0116U004581, 2016 р.).

Тема затверджена вченою радою Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (протокол № 6 від 25.12.2015) й узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук НАПН України (протокол № 6 від 26.11.2019).

Мета дослідження полягає в аналізі теоретичних питань та узагальненні практики розвитку самоосвітньої компетентності у процесі базової підготовки майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії для імплементації інноваційних ідей до системи вищої педагогічної освіти України.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання** дослідження:

1. Схарактеризувати ступінь наукової розробки проблеми.
2. З'ясувати особливості організації базової підготовки майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії.
3. Розкрити підходи британських і вітчизняних науковців до визначення суті, педагогічних умов розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови у процесі базової підготовки.
4. Узагальнити досвід розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови у процесі базової підготовки у Великій Британії й накреслити перспективи його творчого використання у ЗВПО України.

Об'єкт дослідження – базова підготовка майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії.

Предмет дослідження – теорія і практика розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови у процесі базової підготовки у Великій Британії.

Для вирішення поставлених завдань застосовано комплекс **методів дослідження**: *загальнонаукові* (аналіз, синтез, узагальнення, класифікація, аналогія) – для характеристики джерельної бази досліджуваної проблеми, висвітлення ступеня її наукової розробленості, уточнення суті базових понять; *спеціальні* – проблемно-цільовий – сприяв розробці структури дослідження, визначенню науково-понятійного апарату; інформаційно-описовий – дозволив розкрити особливості організації базової професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії; порівняльно-аналітичний – дав змогу схарактеризувати підходи британських і вітчизняних учених до визначення суті, педагогічних умов, шляхів розвитку самоосвітньої компетентності в майбутніх учителів англійської мови, узагальнити досвід розвитку названої компетентності у процесі базової підготовки майбутніх учителів мов у Великій Британії; прогностичний – сприяв окресленню перспектив творчого використання цінних ідей і досвіду Великої Британії з визначеної проблеми у

процесі фахової підготовки майбутніх учителів англійської мови у ЗВПО України; *емпіричні*: пряме спостереження, бесіди зі студентами та викладачами педагогічного факультету Університету Сент-Ендрюс, Шотландія – для з'ясування змісту, форм, методів, ресурсного забезпечення розвитку самоосвітньої компетентності у процесі базової підготовки майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що в ньому *вперше*:

- здійснено цілісне дослідження проблеми розвитку самоосвітньої компетентності у процесі базової підготовки майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії;

- розкрито підходи європейських і вітчизняних науковців до визначення *суті самоосвітньої компетентності* (здатність особистості до самонавчання, самоосвіти, самовдосконалення, самовибору, самореалізації протягом життя), її *складників* (уміння формулювати навчальні цілі й оцінювати прогрес у їх досягненні, планувати власний розвиток і здійснювати саморефлексію досягнутого, набувати знань автономно й брати відповідальність за їхні результати, задовольняти власні пізнавальні потреби й здійснювати безперервне професійне самовдосконалення, будувати персональну життєву стратегію й долати протиріччя власного життєвого досвіду), *педагогічних умов розвитку в майбутніх учителів англійської мови самоосвітньої компетентності у процесі базової підготовки* (стимулювання до визначення власних навчальних цілей; орієнтування на саморозвиток і професійне самовдосконалення впродовж життя; тьюторська допомога в розробленні індивідуальної освітньої траєкторії; оволодіння технологією «самокерованого навчання»; здійснення саморефлексії, самооцінки і самоконтролю власної навчальної діяльності; забезпечення відповідними навчально-інформаційними ресурсами тощо);

- узагальнено британський досвід із визначеної проблеми за такими напрямками: зміст, форми, методи розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови у процесі базової підготовки; ресурсне забезпечення цього процесу; організація моніторингу рівнів розвитку названої компетентності у здобувачів бакалаврського ступеня;

- накреслено перспективи творчого використання набутого досвіду у ЗВПО України (організація первинного оцінювання схильностей абітурієнтів до педагогічної діяльності, формування ціннісного ставлення до самоосвітньої діяльності; запровадження гнучких освітньо-професійних програм, що узгоджуються з планами особистісного і професійного розвитку, забезпечення навчальної автономії в їхньому опануванні; більш широке практикування дистанційного, електронного, змішаного навчання, активних методів і форм проведення аудиторних занять, продуктивних видів самостійної роботи, що ґрунтуються на навчанні через дослідження; створення відповідного освітнього середовища й інфраструктури ЗВО, розширення переліку й обсягів самоосвітніх навчально-інформаційних ресурсів тощо).

Уточнено напрями представлення досліджуваної проблеми в науковому дискурсі; суть базових понять дослідження, як-от: «самоосвіта», «самонавчання», «уміння вчитися», «самоосвітня діяльність», «самоосвітня компетентність».

Подальшого розвитку набули питання специфіки організації базової підготовки майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії; здобутки й труднощі розвитку самоосвітньої компетентності у здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 – Середня освіта та предметною спеціалізацією «Мова та література англійська» у ЗВПО України.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що матеріали дослідження *забезпечують* нову науково-об’єктивну інтерпретацію теорії й практики розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови у процесі базової підготовки у Великій Британії.

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (довідка № 03-10/268^a від 11.03.2020), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка № 01/10-387 від 16.06.2020), ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ) (довідка № 1/516 від 14.06.2020).

Одержані в процесі дослідження дані та висновки *можуть бути використані* для оновлення змісту ОПП підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 – Середня освіта та предметною спеціалізацією «Мова та література англійська»; перегляду навчальних і робочих навчальних програм дисциплін психолого-педагогічного циклу; укладання навчально-методичних комплексів професійно-орієнтованих дисциплін; підготовки дистанційних курсів «Граматики англійської мови», «Практика усного і писемного мовлення», «Методика викладання англійської мови» та розроблення курсів за вибором («Навчання через дослідження», «Технології самокерованого навчання», «Розвиток професійної кар’єри» тощо).

Здобутими в процесі дослідження даними, узагальненими та систематизованими науковими положеннями *можуть послуговуватися* менеджери ЗВПО для створення належної інфраструктури й ресурсного забезпечення процесу розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови, установи неформальної освіти – для проєктування їхнього кар’єрного зростання.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, результати й висновки дослідження обговорено на засіданнях кафедри психології, педагогіки та філософії Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (2016–2020 рр.) й оприлюднено на конференціях різних рівнів:

– *міжнародних*: «Conference Proceedings of the 6th International Scientific Conference Problems and Prospects of Territories’ Socio-Economic development» (Ополе, Польща, 2017), «Фізичні процеси та поля технічних та біологічних об’єктів» (Кременчук, 2017), «Молодий науковець XXI століття» (Кривий Ріг, 2017), «Міжнародна транспортна інфраструктура, індустріальні центри та корпоративна логістика» (Харків, 2019), «Proceedings of the 2017 IEEE International Conference on Modern Electrical and Energy System (MEES)» (Кременчук, 2019), «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи» (Конін-Ужгород-Київ-Херсон, 2020);

– *всукраїнських*: «Наука та освіта в дослідженнях молодих учених» (Харків, 2020).

Публікації. Основні положення й результати дослідження відображено в 14 наукових працях, із них: 6 статей опубліковано в провідних наукових фахових виданнях України, 1 – у міжнародному періодичному виданні, зареєстрованому в наукометричній базі Scopus, 7 тез доповідей у збірниках матеріалів наукових конференцій (1 стаття за матеріалами конференції опублікована в міжнародному виданні, віднесеному до бази Scopus).

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел до кожного розділу (406 найменувань, із них – 205 іноземними мовами). Загальний обсяг роботи становить 268 сторінок, із них основного тексту – 187 сторінок. Робота ілюстрована 2 рисунками, 1 таблицею (на 2 сторінках), має 4 додатки (на 22 сторінках).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми та її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, представлено методи наукового дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження отриманих результатів.

У **першому розділі** «Ступінь наукової розробки проблеми» виявлено стан вивчення досліджуваної проблематики, визначено основні напрями її розроблення у світовому й вітчизняному науковому дискурсі (теоретико-методологічні засади самоосвітньої діяльності; шляхи формування готовності майбутніх учителів до самоосвітньої діяльності; суть самоосвітньої компетентності у розрізі професійних вимог до фахівця; методи, прийоми, засоби формування й розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів).

З'ясовано, що перші наукові розвідки щодо самоосвіти представлено у працях давньогрецьких філософів, у яких розкрито значення самості, роль процесів самопізнання та самовдосконалення особистості. Представники зарубіжної і вітчизняної педагогічної думки (А. Дістервег, П. Каптерев, Я Чепіга, В. Сухомлинський та ін.) питання самоосвіти вчителів аналізували в контексті їхнього саморозвитку, професійного й особистісного зростання, що необхідні для плідної й ефективної педагогічної діяльності.

Виявлено зростання дослідницької активності представників різних галузей знання (психології, соціології, педагогіки) щодо вивчення питань самоосвіти, самоосвітньої діяльності в кінці ХХ століття. Це пов'язано зі стрімким розвитком техніки, технологій і розширенням можливостей для самостійного оволодіння інформаційними ресурсами. Психологічний аспект проблеми висвітлено в наукових статтях О. Арета, В. Буряка, Н. Половникової, Л. Рувінського, в яких самоосвіта та самоосвітня діяльність розглядаються як дієві методи самовиховання, самовдосконалення і саморозвитку вчителя. Соціологічне підґрунтя досліджуваного питання розкрито в роботах В. Артемова, В. Гурченка, Л. Колесникова і дозволяє інтерпретувати самоосвіту як засіб самоконструювання особистості і адаптації до швидкозмінних соціально-економічних умов життя.

Установлено, що реалізація компетентнісного підходу у професійній підготовці вчителів та шкільній практиці на початку ХХІ століття, упровадження

принципу «освіта протягом життя» спонукало науковців до детального вивчення питання самоосвіти як основної і необхідної умови неперервної освіти педагогічних працівників. Дисертації Е. Безніско, І. Грабовець, М. Заборщикової, О. Кисельової, Г. Наливайко, Н. Попович, Л. Себало, М. Солдатенко та ін. присвячені висвітленню сутності педагогічної самоосвіти, способам її активізації, визначенню умов і шляхів формування готовності до самоосвітньої діяльності, обґрунтуванню взаємозв'язку між самоосвітою, сформованістю самоосвітньої компетентності та ефективністю професійної педагогічної діяльності.

З'ясовано, що концептуальне розкриття самоосвітньої компетентності, її змісту й структури представлено в кандидатських дисертаціях Н. Коваленко, Ю. Пришупи, наукових статтях Н. Бухлової, А. Ключко, Н. Самарук та ін.

Установлено, що в наукових працях зарубіжних дослідників, зокрема британських (Г. Броун, Дж. Брунер, С. Гевер, Дж. Гермер, Д. Меджер, С. Міллер, Р. Остін, Д. Роунтрі, К. Сміс, Ч. Тілстон) питання розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів розглядається переважно в контексті обґрунтування теоретичних і методичних засад організації самостійної роботи студентів.

Виявлено, що у вітчизняному науковому дискурсі представлено низку праць, присвячених професійній підготовці майбутніх учителів, зокрема учителів англійської мови у Великій Британії. Докторська дисертація: О. Кузнецової, кандидатські дисертації Н. Авшенюк, В. Базуріної, І. Задорожної, Ю. Кіщенко, О. Комочкової, О. Леонтьєвої, О. Палехи, А. Парінова, А. Соколової, Є. Танько, Н. Яцишин доводять функціонування досить ефективної системи практико-орієнтованої підготовки майбутніх учителів мов у цій країні. Наукові статті Л. Стрельченко, Н. Сулим, О. Чорної деталізують зміст, методи, форми такої підготовки у ЗВО Великої Британії.

На підставі проведено аналізу джерельної бази дослідження встановлено відсутність праць, які б розкривали питання розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів мов, зокрема англійської, у ЗВО Великої Британії у процесі фахової підготовки на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти. Доведено, що вітчизняні дослідники-компаративісти, характеризуючи досвід фахової підготовки майбутніх учителів у Великій Британії, торкалися побіжно лише окремих аспектів досліджуваної проблеми.

У **другому розділі** «Теоретичні питання розвитку самоосвітньої компетентності у процесі базової підготовки майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії» з'ясовано специфіку організації базової підготовки (рис. 1, рис. 2); проаналізовано зміст і структуру самоосвітньої компетентності; здобутки і труднощі розвитку самоосвітньої компетентності у здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 – Середня освіта та предметною спеціалізацією «Мова та література англійська» у ЗВПО України; визначено педагогічні умови розвитку самоосвітньої компетентності.

У процесі дослідження встановлено, що педагогічну освіту у Великій Британії на першому (бакалаврському) рівні забезпечують педагогічні відділення, факультети, дочірні коледжі університетів (74,2%), а також багатопрофільні коледжі (25,8%). Пропоновані ними освітні програми (ОП), як-от: «Освіта» («Education»), «Педагогічні науки» («Education Studies»), «Науки про ранне

дитинство» («Early Years Studies»), «Науки про дитинство» («Childhood Studies»), «Початкова освіта» («Primary Education»), «Середня освіта» («Secondary Education») – дозволяють здобувачам упродовж 4(3) років отримати ступінь бакалавра педагогіки (BEd), гуманітарних/природничих наук (BA, BSc), статус кваліфікованого вчителя (Qualified teacher status, QTS) в Англії та Уельсі, кваліфікацію вчителя (TQ) в Шотландії. А втім, шляхи реалізації закладами вищої освіти Великої Британії ОП не є типовими й передбачають різні траєкторії організації професійної підготовки майбутніх учителів: академічний університетський (university-led) – орієнтований на теоретико-практичну підготовку бакалаврів педагогіки; шкільний (schoolled) – спрямований на підготовку майбутнього вчителя на робочому місці; комбінований (school-and-HE-led) – організований на засадах дуальної освіти й партнерських стосунків закладів вищої освіти зі школами. Траєкторія професійної підготовки вчителів в університетах Великої Британії представлена на рисунку 1.

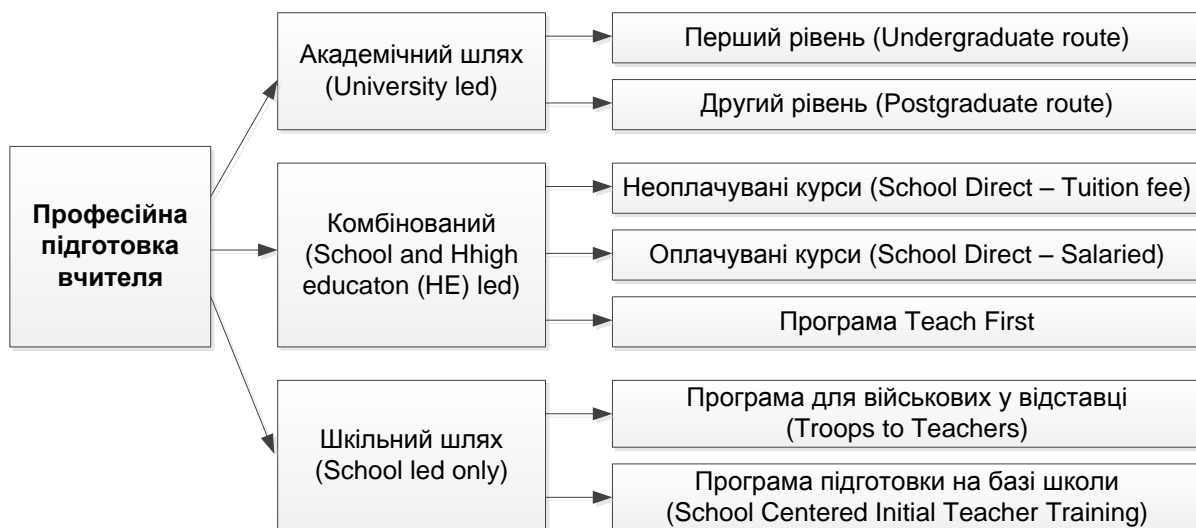

Рис. 1. Траєкторії професійної підготовки вчителів (Initial Teacher Training routes) в університетах Великої Британії

ОП базової підготовки майбутніх учителів вирізняються значною варіативністю в питаннях вибору профілю. Більшість із них має два, а подекуди й три рівнозначні профілі, що відповідають предметам Національного шкільного навчального плану, що відображено на рисунку 2.

З'ясовано, що базова підготовка майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії регламентується такими засадничими документами, як «Національний навчальний план» (1990), «Національний стандарт кваліфікованого вчителя» (2007), «Національний курікулум підготовки вчителя до викладання англійської мови і літератури в середній школі», Національна програма «Мови для всіх: мови для життя» (2002), а також «Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти» (2003).

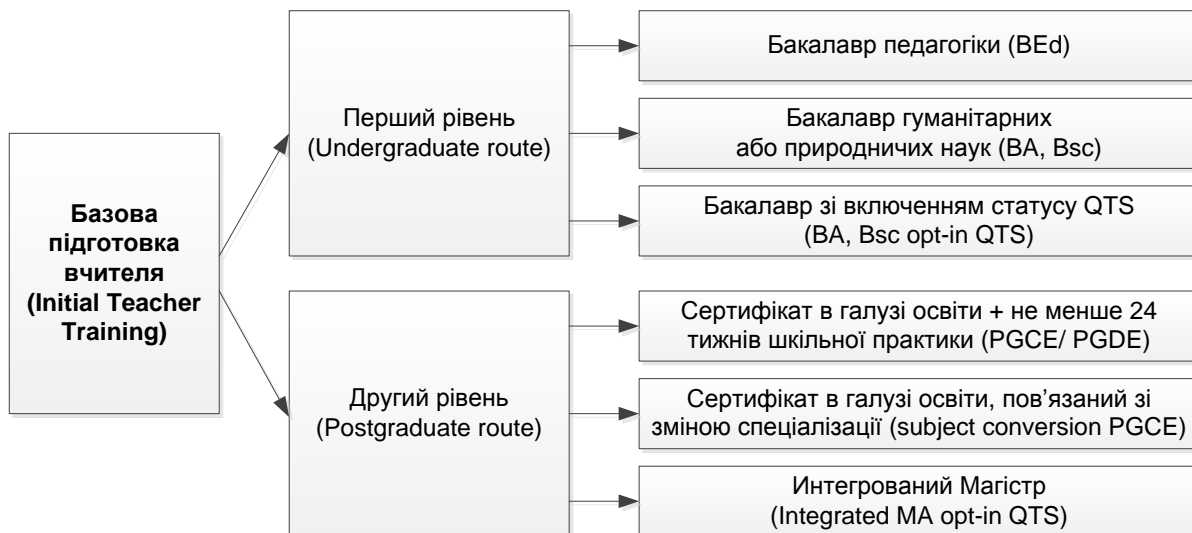

Рис. 2. Академічний шлях (University led route) професійної підготовки вчителів в університетах Великої Британії

Реалізація змісту базової підготовки майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії забезпечується поєднанням чотирьох взаємопов'язаних компонентів: базові академічні дисципліни (main course), спеціальні дисципліни (curricular course), психолого-педагогічні дисципліни (education course), практика в школі (school practice). Вони слугують базисом формування загальних і фахових компетентностей майбутніх учителів англійської мови відповідно до приписів Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (The frame work of qualifications for the European Higher Education Area (QF-EHEA)), як-от: у царині навчання – розуміння основ навчання мовам та загальної теорії навчання; викладання та оцінювання – уміння планувати процес навчання, використовувати навчальні матеріали, ресурси, стратегії, керувати процесом вивчення англійської мови, формувати мовленнєві навички учнів, оцінювати результати навчання; у сфері мовленнєвих здібностей – набуття лінгвістичних навичок та відчуття мови; професійного розвитку та цінностей – рефлексія, уміння працювати в команді, узаємодіяти із колегами, беручи на себе різні функції та зобов'язання.

Освітніми програми базової підготовки майбутніх учителів англійської мови на кшталт «Педагогічні науки. Англійська мова» (Кембриджський університет), «Англійська мова в освіті» (Йоркський університет) передбачено не тільки освітні компоненти (педагогіка, мовна підготовка (аудіювання, говоріння, читання, письмо), література й культура Великої Британії, лінгвістична теорія (компаративна лінгвістика, соціолінгвістика, психолінгвістика), методика викладання англійської мови, традиційна та серійна практики тощо)), які забезпечують гнучкість і варіативність навчальних планів щодо формування зазначених компетентностей, але й механізм вибору здобувачами індивідуальної освітньої траєкторії (час, місце, темп, стиль, зміст, оцінювання, режим навчання). Такий підхід вимагає, з одного боку, належної організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності здобувачів для набуття навичок отримання, оброблення, презентації навчальної інформації, пошуку шляхів розв'язання визначених проблем і прийняття виважених рішень, а з іншого – їхньої дієвої участі в плануванні й організації освітнього процесу, вияву автономності й

відповідальності за своє навчання, що слугують базисом розвитку самоосвітньої компетентності.

У дисертації доведено, що розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови у процесі базової підготовки на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти зумовлений імплементацією в освітній процес ЗВО Великої Британії *Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя* (European. Qualifications Framework for life long learning (EQFLLL / EQF). У цьому документі самоосвітня компетентність позиціонується як наскрізна, як така, що не тільки забезпечує викладання на рефлексивній основі в умовах здобуття особою фахової освіти, але слугує основою для подальшої неперервної освіти, самоосвіти, кар'єрного зростання. Зважаючи на це, європейські дослідники (R. Caffarella, T. Dinkelman, N. Eliason, C. Hayes, M. Knowles, S. Merriam, K. Zeichner) характеризують самоосвітню компетентність як обов'язкову мету й невід'ємний компонент професійної підготовки майбутнього вчителя-філолога (ціннісна компонента), що передбачає здатність формулювати особисті цілі й оцінювати прогрес у їх досягненні, планувати власний розвиток і здійснювати саморефлексію досягнутого, набувати знань автономно й брати відповідальність за їхні результати, оперувати загальнонавчальними вміннями й навичками наукової організації праці, визначати напрями удосконалення самоосвітньої діяльності, задовольняти власні пізнавальні потреби й здійснювати безперервне професійне самовдосконалення, будувати персональну життєву стратегію й долати протиріччя власного життєвого досвіду з метою управління кар'єрою й досягнення високого рівня особистісного розвитку впродовж життя.

Водночас вітчизняні вчені (Н. Брюханова, О. Герасимова, І. Зимня, О. Овчарук, О. Смольнікова, Н. Чернігівська та ін.) самоосвітню компетентність зараховують до переліку загальних компетентностей у системі вимог до фахівця й визначають її як готовність, зокрема майбутнього вчителя англійської мови, до самонавчання, самоосвіти, самовдосконалення, самовибору, самореалізації протягом життя з усвідомленням суспільних та особистих потреб. У структурі самоосвітньої компетентності виокремлюють такі компоненти: *мотиваційно-ціннісний* (усвідомлення необхідності здійснювати самоосвітню діяльність; потреба в систематичному самовдосконаленні інтелектуальних та професійних знань, умінь та навичок; наявність мотивів та ціннісних орієнтацій щодо здійснення самоосвітньої діяльності), *когнітивно-операціональний* (наявність базових знань, умінь та навичок, необхідних для успішного здійснення самоосвітньої діяльності; уміння та навички використання інноваційних технологій у самоосвітній діяльності; уміння розв'язувати професійні проблеми на основі здобутих самостійно знань), *організаційний* (здатність до цілепокладання; цілеспрямованість; уміння щодо самоорганізації та самокерування) та *контрольно-рефлексивний* (уміння здійснювати контроль власної самоосвітньої діяльності; здатність до самоаналізу та самооцінки; уміння щодо рефлексії самоосвітньої діяльності).

У роботі на основі аналізу наукових праць європейських (M. Gershon, J. Johnson, Ch. Mullings) і вітчизняних (Л. Білоусова, О. Кисельова, Н. Попова, А. Трофимова, Н. Чернігівська та ін.) учених обґрунтовано низку педагогічних

умов, за яких розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти буде дієвим, як-от: стимулювання здобувачів до постановки власних навчальних цілей, усвідомлення необхідності додаткових знань і надання їм особистісного сенсу; орієнтування на саморозвиток і професійне самовдосконалення впродовж життя; тьюторська допомога в розробленні індивідуальної освітньої траєкторії; оволодіння технологією «самокерованого навчання» («autonomous learning»); здійснення саморефлексії, самооцінки й самоконтролю власної навчальної діяльності; забезпечення відповідними навчально-інформаційними ресурсами, зокрема створення належної інфраструктури закладу вищої освіти для здійснення студентами самоосвітньої діяльності.

У **третьому розділі** «Практика розвитку самоосвітньої компетентності у процесі базової підготовки майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії» проаналізовано зміст, форми і методи розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови у процесі базової підготовки, виявлено й охарактеризовано ресурсне забезпечення розвитку названої компетентності на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти у Великій Британії; визначено перспективи актуалізації прогресивного педагогічного досвіду розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови у процесі базової підготовки у ЗВО Великої Британії в національній освітній практиці.

На основі вивчення й узагальнення навчально-програмової документації британських закладів вищої освіти, автентичних джерел, студій вітчизняних дослідників-компаративістів з'ясовано, що розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії сприяє укладання на період базової підготовки в ЗВО плану особистісного розвитку, до якого додаються програма навчання за профілем підготовки; навчальний план з датами початку й закінчення вивчення освітніх компонентів курсу, термінами виконання самостійних робіт, складання іспитів, проведення консультацій, підготовки та захисту портфолію; підручники, методичні рекомендації, робочі зошити базових, спеціальних і вибіркових дисциплін за обраним профілем; друквані матеріали до навчальних модулів (ілюстрації, таблиці, схеми), відеозаписи, аудіозаписи, програмне забезпечення; розклад перегляду освітніх телепрограм і радіопередач на національних мережах; матеріали для самоконтролю, самоперевірки та самооцінювання набутих знань, умінь, навичок інших здатностей тощо. Такий план забезпечує реалізацію індивідуальної освітньої траєкторії майбутніх учителів мов у процесі базової підготовки у ЗВО, сприяє підвищенню впевненості в собі, усвідомленому керуванню самоосвітньою діяльністю, визначенню професійних та особистісних потреб, налагодженню взаємодії з іншими суб'єктами освітнього процесу, здійсненню рефлексії навчально-пізнавальної діяльності та збалансованості можливостей професійного зростання.

Аналіз досвіду організації освітнього процесу британських університетів (University of Cambridge (Кембридж, Англія), University of York (Йорк, Англія), Edge Hill University (Ормскірк, Англія), Goldsmiths University of London (Лондон, Англія), Aston University (Бірмінгем, Англія) Aberystwyth University (Пенглай,

Уельс), University of St. Andrews (Сент-Ендрюс, Шотландія), University of Aberdeen (Абердін, Шотландія) засвідчив, що розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх учителів мов, зокрема англійської, базується на широкому застосуванні:

– *дистанційного, електронного, змішаного навчання* (дистанційне електронне навчання сумісне (distance e-learning collaborative); дистанційне електронне навчання індивідуальне (distance e-learning individual); комбіноване електронне навчання інтегроване (blended e-learning integrated); комбіноване електронне навчання концентроване (blended e-learning concentrated); базове навчання з технологічною підтримкою (e-supported basic); розширене навчання з технологічною підтримкою (e-supported extended) тощо. Інтеграція традиційного (спонтанний вербальний дискурс) і он-лайн навчання (рефлексивний текстовий дискурс) дозволяє розширити можливості освітнього процесу в напрямі розвитку самоосвітньої компетентності через осмислення й реструктуризацію процесів учіння й викладання;

– *технології модульного навчання* (уможливорює в межах основного й додаткового профілю базової підготовки вибір окремих модулів, зважаючи на особисті запити й план особистісного і професійного розвитку), *інтернет-технології* (надає легкий і гнучкий доступ у будь-який час і у будь-якому місці до навчальних ресурсів: блоги, форуми, соціальні мережі, он-лайн завдання, тести тощо), *коучинг-технології* (забезпечує підтримку студентів, дозволяє повірити в себе і свої можливості, сприяє формуванню умінь ставити й досягати цілі навчання, заохочує саморозвиток), *веб-квест технології* (дозволяє активізувати самостійну навчально-пізнавальну діяльність студентів (індивідуальну, парну, групову) через виконання завдань пошукового характеру з елементами рольової гри й використанням Інтернет-ресурсів), *технології ігрового проєктування/гейміфікації* (підвищує мотивацію до навчання, створює відчуття прогресу й задоволення від витрачених зусиль і отриманого за підсумками навчання результату завдяки створенню ігрового контенту й використанню таких он-лайн сервісів для навчання мов, як Lingvaleo, TeachingEnglish, EnglishLioDuo, Lingvist, EnglishDom, Ewa тощо);

– *активних методів і форм проведення аудиторних занять* (проблемні, «гостьові» лекції, семінари-дискусії («Roundtable», Scientific debate, «Brainstorm», «Debriefing», «Six Thinking_Hats»), індивідуальні консультації, рольові й ділові ігри («Interview», «Round Table», «Reflexive Circle», «Hotsummary», «Project», «ExpertGroups», «Dozens of questions», «Excursion»), кейс-метод, рефлексивний діалог із тьютором, ведення рефлексивного щоденника педагогічної практики), *продуктивних видів організації самостійної роботи*, що ґрунтуються на навчанні через дослідження (research-informed) (виконання навчального проєкту, укладання портфоліо (administrative language portfolio, showcase, feedback language portfolio, language learning portfolio, assessment language portfolio), написання есе, зйомка відеорепортажу, підготовка колажу, складання глосарію, коментування подій і фактів, висловлювання власного ставлення до них, аргументування свого погляду щодо наведених у текстах тверджень тощо), які не тільки сприяють мовленнєвій активності майбутніх учителів мов, зокрема англійської, але й забезпечують

внутрішню мотивацію до самостійного її опанування, підвищують автономію навчання в процесі базової професійної підготовки, закладають міцні підвалини для переходу від репродуктивної навчальної діяльності до створення власної моделі самоосвіти впродовж життя.

Виявлено, що розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови в процесі базової у ЗВО Великої Британії здійснюється на засадах ресурсного підходу. Цьому сприяє реалізація як зовнішніх (матеріально-технічні, часові, інформаційні, стимулювальні, комунікативні, психологічні, організаційні), так і внутрішніх (біогенетичні, фізіологічні, індивідуально-психологічні) ресурсів, як-от:

- університетські кампуси, що є своєрідним бізнес-селищем з повністю мебльованими аудиторіями, гуртожитком, бібліотекою й повним доступом до мережі Інтернет;

- бібліотечні фонди на паперових і електронних носіях (книги, архіви періодичних видань, звукозаписи, оцифровані літературні журнали тощо), а також апаратно-програмне забезпечення (сервіси ITService, AVSupportService, Booker-Bookaroom, MoodleVLE, Office 365, GoogleApps@Cambridge, ExternalBooking тощо);

- центри інформатизації та технічної підтримки, які здійснюють реєстрацію здобувачів на курси дистанційної підтримки навчальних модулів, розміщують інформацію для самоосвіти на web-сторінці, формують вибіркові електронні модулі за тематичними напрямками вивчення англійської мови, розробляють програмне забезпечення моніторингу й контролю якості знань англійської мови як іноземної й рідної);

- навчальні засоби електронного зв'язку, зокрема електронна пошта, месенджери (ICQ, Skype, AOL, Google Talk), віртуальні класи, електронні додатки для мобільних телефонів і планшетів (Multi User Object, Multi User Domain), мультимедійне програмне забезпечення, навчальні платформи (Blackbird, Moodle, WOLF, PepplePad тощо).

Таке ресурсне забезпечення не тільки дозволяє структурувати, систематизувати й активізувати аудиторну й самостійну роботу майбутніх учителів мов, а й сприяє оптимізації та високій ефективності всього процесу учіння, забезпечує його неперервність і цілісність, зменшує час на пошук потрібної інформації, її опрацювання, зберігання та перетворення у власні знання, забезпечує самоконтроль завдяки зворотному зв'язку.

Активізації внутрішніх ресурсів розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови у процесі базової підготовки в британській вищій школі сприяє реалізація коучингових і тьюторських програм, розроблення й використання web-сайтів й інформаційних пакетів для тьюторів («Ресурсний пакет для тьюторів», «Керівництво для тьюторів», «Довідник англійського стажера» тощо), практикування менторства в умовах дуальної освіти (індивідуальна (individual), дистанційна (distance learning), інтегрована (integrated), спільна (co-delivery) форми). Це дозволяє ставитися до майбутніх учителів англійської мови як до відповідальних творців і менеджерів власної навчально-пізнавальної діяльності, допомагати їм успішно інтегрувати самоуправління

(вибір змісту, форм, методів, засобів навчання) і самоконтроль (оцінювання і моніторинг власної когнітивної діяльності), самостійно формулювати цілі навчання й обирати стратегії їх досягнення.

У процесі дослідження з'ясовано, що для діагностування рівня розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови в університетах Великої Британії широко застосовують моніторинговий контроль, що передбачає систему контролювальних, діагностувальних, прогнозувальних і регулювальних заходів, які обумовлені метою освітнього процесу й містять прогнозування динаміки поетапних досягнень здобувачами певних рівнів засвоєння навчального матеріалу на основі вчасного поточного коригування освітньої та самоосвітньої діяльності. Інструментами моніторингового контролю слугують курсові роботи, реферати, презентації, завдання з перекладу, письмові та усні іспити (на вибір здобувача), рефлексивні звіти, тести (діагностичні, поточні, підсумкові), «прогрес-тести», письмові відгуки викладачів, рейтинги, укладені на основі анкетувань, опитувань, спостережень. Такі моніторингові процедури дозволяють майбутнім учителям мов, зокрема англійської, бути обізнаними в особистих досягненнях, виділяти утруднення, конкретизувати ті аспекти навчальної діяльності, які потребують покращення, укласти план саморозвитку, формувати навички рефлексії; адміністрації ЗВО – отримувати повну й достовірну інформацію про перебіг освітнього процесу, порівнювати стан підготовки здобувачів із результатами навчання, ухвалювати на цій основі управлінські рішення щодо коригування професійної підготовки за визначеною спеціальністю.

У роботі на основі аналізу нормативних документів, змісту ОПП ЗВО України визначено місце й роль самоосвітньої компетентності в системі вимог до здобувачів бакалаврського рівня за спеціальністю 014 – Середня освіта та предметною спеціалізацією «Мова та література англійська», узагальнено чинну практику розвитку названої компетентності в національній вищій школі й виявлено низку бар'єрів, які спричиняють гальмування цього процесу. Накреслено перспективи актуалізації педагогічно поцінованого досвіду розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови у процесі базової підготовки у ЗВО Великої Британії в національній освітній практиці: організація первинного оцінювання схильностей абітурієнтів до педагогічної діяльності, формування ціннісного ставлення до самоосвітньої діяльності; запровадження гнучких освітньо-професійних програм, що узгоджуються з планами особистісного і професійного розвитку, забезпечення навчальної автономії в їхньому опануванні; більш широке практикування дистанційного, електронного, змішаного навчання, активних методів і форм проведення аудиторних занять, продуктивних видів самостійної роботи, що ґрунтуються на навчанні через дослідження; подовження термінів і урізноманітнення видів педагогічної практики, надання їй експериментально-аналітичного характеру; реалізація в процесі фахової підготовки коучингових, тьюторських програм; створення відповідного освітнього середовища й інфраструктури ЗВО, розширення переліку й обсягів самоосвітніх навчально-інформаційних ресурсів.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів наукового пошуку, аналіз джерельної бази й особистих спостережень дали підстави для нової інтерпретації визначеної проблеми:

1. З'ясовано, що питання розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови у процесі базової підготовки у ЗВО Великої Британії як окрема наукова проблема комплексно й системно не досліджувалася. Окремі її аспекти знайшли часткове висвітлення в працях вітчизняних учених, які розкривають досвід фахової підготовки майбутніх учителів, зокрема вчителів-філологів, у Великій Британії.

2. У дисертації схарактеризовано особливості організації базової підготовки майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії, як-от: диференціація і гнучкість моделей (академічна університетська, шкільна, комплексна); підпорядкування змісту таким засадничим документам, як Національна програма «Мови для всіх: мови для життя», «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти», «Рамка кваліфікацій європейського простору вищої освіти», «Національний стандарт кваліфікованого вчителя», «Національний курікулум підготовки вчителя до викладання англійської мови і літератури в середній школі»; варіативність навчальних планів; орієнтування на формування загальних і фахових компетентностей завдяки вільному вибору освітніх компонентів; розроблення й реалізація здобувачем індивідуальної освітньої траєкторії; проектування особистісного і професійного розвитку як на період здобуття фахової підготовки, так і впродовж життя.

3. Установлено, що самоосвітня компетентність майбутніх учителів мов, зокрема англійської, у Великій Британії розглядається як обов'язкова мета й невід'ємний компонент базової підготовки, що забезпечує набуття ними загальних і фахових компетентностей, проєктує викладання на рефлексивній основі й слугує основою для подальшої неперервної освіти й кар'єрного зростання.

4. Виявлено й проаналізовано підходи британських і вітчизняних науковців до визначення суті самоосвітньої компетентності (здатність особистості формулювати цілі й поціновувати прогрес у їх досягненні, планувати власний розвиток і здійснювати саморефлексію досягнутого, набувати знання автономно й брати відповідальність за їхні результати, оперувати загальнонавчальними вміннями й навичками наукової організації праці й визначати напрями удосконалення самоосвітньої діяльності, задовольняти власні пізнавальні потреби й здійснювати безперервне професійне самовдосконалення, будувати персональну життєву стратегію й долати протиріччя власного життєвого досвіду) та педагогічних умов її розвитку в процесі базової підготовки майбутніх учителів (стимулювання до постановки власних навчальних цілей; орієнтування на саморозвиток і професійне самовдосконалення впродовж життя; тьюторська допомога в розробленні індивідуальної освітньої траєкторії; оволодіння технологією «самокерованого навчання» («autonomous learning»); здійснення саморефлексії, самооцінки й самоконтролю власної навчальної діяльності; забезпечення відповідними навчально-інформаційними ресурсами тощо).

5. У дисертації узагальнено зміст, форми, методи розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови у ЗВО Великої Британії в процесі базової підготовки (укладання плану особистісного розвитку, активне запровадження в освітній процес дистанційного, електронного, змішаного навчання, модульної, коучингової, веб-квест технологій, технології ігрового проектування, проблемних і «гостьових» лекцій, семінарів-дискусій, методу кейсів, продуктивних видів самостійної роботи); презентовано ресурсне забезпечення цього процесу педагогічними відділеннями й факультетами провідних університетів Великобританії (облаштування кампусів, наповнюваність бібліотечних фондів, забезпечення електронними засобами навчання й доступом до мережі Інтернет, організація технічної підтримки самокерованого навчання, реалізація коучингових і тьюторських програм); визначено способи діагностування рівня сформованості самоосвітньої компетентності завдяки проведенню моніторингового контролю (курсіві роботи, реферати, презентації, завдання з перекладу, письмові та усні іспити, рефлексивні звіти, тести, «прогрес-тести», письмові відгуки викладачів, рейтинги здобувачів).

На основі порівняльного аналізу окреслено перспективи творчого використання досвіду Великої Британії щодо розвитку самоосвітньої компетентності в процесі базової підготовки майбутніх учителів мов, зокрема англійської, у процесі реалізації ОПП підготовки здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти за спеціальністю 014 – Середня освіта («Мова та література англійська») в закладах вищої педагогічної освіти України.

Серед перспективної тематики подальшого науково-педагогічного дослідження проблеми визначено: порівняльний аналіз методів, форм, технологій розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів мов у Великій Британії на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях; узагальнення досвіду реалізації Концепції навчання впродовж життя (lifelong learning) у системі педагогічної освіти Великої Британії.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях:

І. Статті у провідних фахових виданнях України:

1. Перевознюк В. В. Історичні проблеми формування культурної особистості у сучасних умовах цивілізації. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*: зб. наук. праць. Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля. 2017. № 4(79). С. 229–234. (Index Copernicus).

2. Перевознюк В. В., Дернова М. Г. Університетські програми базової професійної підготовки вчителів у Великій Британії. *Engineering and Educational Technologies* [Електронне видання]. 2018. 6 (4). Р. 66–75. (Index Copernicus, Ulrichs Web Global Serials Directory, Google Scholar).

3. Перевознюк В. В., Дернова М. Г. Реалізація дуальних форм навчання в європейських університетах. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. Кременчук: Вид-во КрНУ, 2019. Вип. 3(116). С. 39–45. (Index Copernicus, Ulrichs Web Global Serials Directory, Google Scholar).

4. Перевознюк В. В. Формування самоосвітньої компетентності вчителів англійської мови у процесі їх підготовки у закладах вищої освіти Великої Британії. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній*

школах: зб. наук. праць. Запоріжжя: вид-во Класичного приват. ун-ту. 2020. № 68, Т. 2. С. 90–95. (Index Copernicus, Google Scholar).

5. Перевознюк В. В. Ресурсне забезпечення формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2020. Вип. 73. Т.2. С. 36–39.

6. Перевознюк В. Досвід формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівськ. зб. наук. праць молод. учених*. Дрогобич: Гельветика, 2020. Вип. 28. Т 3. С. 182–187.

II. Статті у міжнародних виданнях

7. Zagirniak D., Khovrak I., Perevozniuk V. The Convergence of The Systems of Education at Scottish and Ukrainian Universities in the Context of Ethic Leadership. *International Journal of Engineering & Technology (IJET)*. 2018. P. 550–556. (UAE, Scopus).

III. Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Перевознюк В.В. Актуальність проблеми культурної особистості у сучасних умовах цивілізації. *Conference Proceedings of the 6th International Scientific Conference Problems and Prospects of Territories' Socio-Economic development* (April 20–23, 2017), Opole, Poland. С. 207–208.

9. Perevozniuk V., Dernova M. How a virtual learning environment changes the landscape of distance education. *Фізичні процеси та поля технічних та біологічних об'єктів: матеріали XVI Міжнар. наук.-техн. конф.* (3–5 листопада, 2017, м. Кременчук). Кременчук: КрНУ, 2017. С. 159–160.

10. Перевознюк В. В. Криза духовного і культурного розвитку особистості: реалії та перспективи. *Молодий науковець XXI століття: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, магістрантів і молодих дослідників* (16 листопада, 2017, м. Кривий Ріг). Кривий Ріг: Криворізький нац. ун-т, 2017. С. 16–19.

11. Перевознюк В. В., Герасименко Л.В., Дернова М.Г. Роль сучасного європейського університету в умовах глобалізації. *Міжнародна транспортна інфраструктура, індустриальні центри та корпоративна логістика: матеріали Міжнар. наук.-техн. конф.* (6-8 червня, 2019 р, м. Харків). Харків: УкрДУЗТ, 2019. С. 217–218.

12. Perevozniuk V., Zagirniak D., Kratt O. Rationalization of professional orientation of a person according to the needs of business. *Proceedings of the 2017 IEEE International Conference on Modern Electrical and Energy System (MEES)*. (September 23–25, 2019, м. Кременчук). Kremenchuk, Ukraine, 2019. P. 422–425 (Scopus).

13. Перевознюк В. В. Шляхи формування самоосвітньої компетентності вчителя англійської мови у Великій Британії. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи: VIII Міжнар. наук.-практ. конф.* (30 квітня 2020 р., м. Конін-Ужгород-Київ-Херсон, Україна). Конін-Ужгород-Київ-Херсон: Посвіт, 2020. Том VIII: діалог у розвитку науки та освіти. С. 166–168.

14. Перевознюк В. В. Місце і роль самоосвітньої компетентності в процесі підготовки майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії. *Наука та*

освіта в дослідженнях молодих учених [Електронне видання]: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. для студентів, аспірантів, докторантів, молод. учених (14 травня 2020 р., м. Харків). Харків, 2020. С. 257.

Анотації

Перевознюк В. В. Розвиток самоосвітньої компетентності у процесі базової підготовки майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, МОН України, Харків, 2020.

Дисертація є порівняльним дослідженням, що спрямоване на виявлення цінних ідей і позитивного досвіду розвитку в майбутніх учителів мов, зокрема англійської, самоосвітньої компетентності у процесі базової підготовки в ЗВО Великої Британії та їх творче використання у процесі реалізації освітньо-професійної програми (ОПП) підготовки здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти за спеціальністю 014 – Середня освіта («Мова та література англійська») в закладах вищої педагогічної освіти (ЗВПО) України.

У роботі вперше здійснено цілісне дослідження проблеми розвитку самоосвітньої компетентності у процесі базової підготовки майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії; розкрито підходи європейських і вітчизняних науковців до визначення суті самоосвітньої компетентності, її складників, педагогічних умов розвитку в майбутніх учителів англійської мови у процесі базової підготовки; узагальнено британський досвід з визначеної проблеми за такими напрямками: зміст, форми, методи розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської у процесі базової підготовки; ресурсне забезпечення цього процесу; організація моніторингу рівня розвитку названої компетентності у здобувачів бакалаврського ступеня; накреслено перспективи його творчого використання у ЗВПО України.

Ключові слова: майбутні вчителі, базова підготовка, самоосвітня компетентність, англійська мова, Велика Британія, університети.

Перевознюк В. В. Развитие самообразовательной компетенции в процессе базовой подготовки будущих учителей английского языка в Великобритании. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороди, МОН Украины, Харьков, 2020.

Диссертация является сравнительным исследованием, которое направлено на выявление ценных идей и положительного опыта развития у будущих учителей языков, в частности английского, самообразовательной компетентности в процессе базовой подготовки в ЗВО Великобритании и их творческое использование в процессе реализации образовательно-профессиональной программы (ОПП) подготовки соискателей бакалаврского уровня высшего

образования по специальности 014 - Среднее образование («Язык и литература английский») в учреждениях высшего педагогического образования (УВПО) Украины.

В работе впервые осуществлено целостное исследование проблемы развития самообразовательной компетентности в процессе базовой подготовки будущих учителей английского языка в Великобритании; раскрыты подходы европейских и отечественных ученых к определению сущности самообразовательной компетентности, ее составляющих, педагогических условий развития у будущих учителей английского языка в процессе базовой подготовки; обобщенно британский опыт по определенной проблеме по следующим направлениям: содержание, формы, методы развития самообразовательной компетентности будущих учителей английского в процессе базовой подготовки; ресурсное обеспечение этого процесса; организация мониторинга уровня развития названной компетентности у соискателей бакалаврской степени; намечены перспективы его творческого использования в УВПО Украины.

Ключевые слова: будущие учителя, базовая подготовка, самообразовательная компетентность, английский язык, Великобритания, университеты.

Perevozniuk V. V. Development of self-educational competence in the process of basic training of English teachers in Great Britain. – Qualification Scientific Work. Manuscript.

Dissertation for the degree of a Candidate of pedagogic sciences in Professional Education, specialty 13.00.04 – theory and methodology of professional education. H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2020.

The dissertation is a comparative research aimed at identifying valuable ideas and positive experience in the formation of language teachers, including English, self-education competence in the process of basic training in the UK and their creative use in the implementation of educational professional programme (EPP) of bachelor degree candidates' training in higher education on a speciality 014 – Secondary education (English language and literature) in institutions of higher pedagogical education of Ukraine.

For the first time, a comprehensive study of the problem of developing self-educational competence in the process of English teachers basic training in the UK was carried out; the approaches of European and domestic scientists to the definition of the essence of self-educational competence, its components, pedagogical conditions of English teachers development in the process of basic training are revealed; the British experience on the defined problem in the following directions is generalized: the maintenance, forms, methods of development of self-educational competence of future teachers of English in the course of basic training; resource provision of this process; organization of monitoring the level of formation of the named competence of bachelor's degree applicants; the prospects of its creative use in institutions of higher pedagogical education of Ukraine are outlined.

The directions of presentation of the researched problem in the scientific discourse; the essence of the basic concepts of research, such as: "self-education", "self-

learning", "ability to learn", "self-educational activity", "self-educational competence" are specified.

The practical significance of the obtained results is that the research materials provide a new scientific and objective interpretation of the theory and practice of developing self-educational competence of English teachers in the process of basic training in the UK.

The data and conclusions obtained during the study can be used to update the content of the educational programmes of training the applicants for the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 014 – Secondary education and subject specialization "English language and literature"; revision of educational and working educational programs of disciplines of psychological and pedagogical cycle; conclusion of educational and methodical complexes of professionally-oriented disciplines; preparation of distance courses "Grammar of English", "Practice of oral and written speech", "Methods of teaching English" and development of selective courses ("Learning through research", "Technologies of self-directed learning", "Professional career development", etc.).

The data obtained in the research process, generalized and systematized scientific provisions can be used by: managers of institutions of higher pedagogical education to create the appropriate infrastructure and resources for English teachers' self-educational competence formation process; non-formal education institutions – to design their careers.

The dissertation clarifies that the issue of development of self-educational competence of English teachers in the process of basic training in institutions of higher education of Great Britain as a separate scientific problem has not been comprehensively and systematically studied. The dissertation identifies the main directions of elaboration of this problem in world and domestic scientific discourse (theoretical and methodological principles of self – educational activity; ways of formation of teachers' readiness for self – educational activity; essence of self – educational competence in terms of professional requirements to the specialist; methods, receptions, means of formation and development of teachers' self-educational competence).

Key words: teachers, basic training, self-educational competence, English language, Great Britain, universities.

Перевознюк Вікторія Вадимівна

РОЗВИТОК САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ
БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

(Автореферат)

Підписано до друку 15.10.2020. Формат 30x42/4
Папір Polspeed. Друк цифровий. Ум. друк. арк. 0,9.
Обліково-видавн. арк. 0,9. Наклад 100 прим. Зам. № 20059

Редакційно-видавничий відділ
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, Полтавська обл., 39600
Реєстраційне свідоцтво серії ДК № 4837 від 22.01.2015 р.